

Motion till riksdagen 2013/14:Kr9

**av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S)
med anledning av prop. 2013/14:172**

Allas kunskap – allas bildning

Sammanfattning

Vi föreslår i denna motion att staten ska genomföra årliga överläggningar med Sveriges Kommuner och Landsting om bidragen till folkbildningen. Vi föreslår vidare att det ska vara möjligt att läsa in gymnasiet på folkhögskola. Vi vill betona vikten av en sammanhållen syn på folkbildningen. Vi avslår regeringens detaljerade förslag till utvärdering av folkbildningen och ger ett friare mandat till Statskontoret. Slutligen vill vi komplettera statens första syfte med folkbildningen.

Fel! Okänt namn på

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Förslag till riksdagsbeslut.....	3
Bakgrund.....	3
Förslag om att läsa in gymnasiet på folkhögskola.....	5
Propositionen, inledning.....	6
Socialdemokraternas uppfattning om processen.....	6
En socialdemokratisk politik för jobb och utbildning – folkbildning en väg tillbaka.....	7
Socialdemokraternas syn på folkbildning.....	7
Propositionens förslag.....	8
Utvärderingen av folkbildningen.....	9
Fyra syften för folkbildningen – komplettering av första syftet.....	10

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om årliga överläggningar mellan staten och Sveriges Kommuner och Landsting om bidragen till folkbildningen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en sammanhållen syn på folkbildningen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utvärdering av folkbildningen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det första syftet med statsbidrag till folkbildningen ska vara att ”stödjare verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin och som utgår från alla människors lika värde och rättigheter”.

Bakgrund

Folkbildningen med dess bildningssträvanden, och sitt fokus på det livslånga lärandet, är en central del i den socialdemokratiska politiken för bildning, utbildning och kultur.

Svensk folkbildning har en lång tradition av lärande och bildning som bygger på demokratisk grund. I över hundra år har människor i Sverige samlats för att tillsammans studera på egna villkor, ta del av föreläsningar och delta i kulturprojekt. Då som nu var motiven att stärka sina möjligheter att påverka de egna livsvillkoren och ofta att påverka och förändra förhållanden i samhället. Folkbildningen omfattar verksamhet inom folkhögskolor och studieförbund. Folkbildningen kännetecknas av att den är ”fri och frivillig”, dvs. fri från statlig styrning och frivillig för deltagarna. En demokratisk samtalskultur har utvecklats inom folkbildningen, grundad på tolerans mot oliktyckande och respekt för sakliga argument och fattade beslut. I det dagliga folkbildningsarbetet tar den sig uttryck i att deltagarna har ett stort inflytande och gemensamt är med och formar innehåll och uppläggning. Inom folkbildningen värderas praktisk och teoretisk kunskap lika högt. Detta präglar också studieförbundens studiecirklar, där det ofta ingår praktiska moment. Begreppet kan definieras som en utbildningsmetod designad att väcka medvetenheten hos deltagarna om att en individs personliga erfarenheter ofta är kopplade till sociala problem, där deltagaren uppmuntras att agera för att förändra problemen som påverkar dem. Det engelskspråkiga begreppet ”popular education” eller franskans ”éducation populaire” rör sig i gränslandet mellan politik och pedagogik och bygger starkt på de demokratiska idealen från upplysningstiden. Folkbildningen bidrar till en demokratisk utveckling av samhället och skapar engagemang till att delta i utvecklingen av samhället.

Dagligen ser vi exempel på att folkhögskolor och studieförbund kan vara drivkrafter för lokal och regional mobilisering och utveckling. Vi ser också att folkhögskolornas särskilda pedagogik lämpar sig särskilt väl för dem som

Fel! Okänt namn på

behöver en ”andra chans”. Folkhögskolorna spelar i dag en oerhört viktig roll för att bryta utanförskap och rusta människor att möta ett nytt arbetsliv. Staten kan härvidlag stödja folkbildningens organisationer, men på ett sådant sätt att de behåller sin fria ställning. Tyvärr ser vi att den borgerliga regeringen på olika sätt försöker knyta folkbildningens organisationer till modeller och system som undergräver deras självständighet. Våren 2006 presenterade den socialdemokratiska regeringen en proposition där det fastslogs att folkbildningen är en angelägenhet för hela samhället och att ansvaret är delat mellan stat, landsting och kommuner.

I dag kan vi konstatera att en dialog mellan stat, kommun och landsting är absolut nödvändig, framför allt för att diskutera finansieringen av folkbildningen.

Kommunernas folkbildningsanslag har kraftigt minskat och även landstingens.

Den ekonomiska situationen är tuff i många kommuner och landsting, men det är viktigt att staten tydliggör det gemensamma ansvaret. Regeringen bör ta initiativ till årliga överläggningar med Sveriges Kommuner och Landsting om bidragen till folkbildningen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Den nya produktionsordning som växer fram genom den tekniska utvecklingen och drivs på av globaliseringen bygger i mycket på hanteringen av information.

Informationsflödena har aldrig varit så omfattande som i dag. Men verklig kunskap handlar inte bara om tillgång till information, utan lika mycket om förmåga att tolka den. All kunskapsförmedling måste ge redskapen att självständigt tolka och värdera information, se sociala sammanhang och skilja mellan fakta och värderingar. I detta arbete har den idéburna folkbildningen en central roll.

Regeringen hyllar i ord folkbildningen men underkänner ändå dess fria och oberoende ställning. Ett exempel på detta var när regeringen urholkade folkbildningsanslaget genom att ta av anslaget för utvärdering av folkbildningen. Ett annat exempel i årets budget är att 30 miljoner kronor av folkbildningsanslaget ska öronmärkas för läsfrämjande åtgärder. Det är med respekt man bör närma sig den fria och frivilliga folkbildningen, inte genom pekpinna och administrativa åtgärder. Folkbildningen är Sveriges största kulturarena och en betydande arbetsmarknad för landets kulturarbetare. De tio studieförbunden erbjuder mer än 30 000 kulturprogram varje år, med nästan 18 miljoner deltagare. De 150 folkhögskolornas kulturprogram lockade 445 000 deltagare 2012. De korta estetiska kurserna hade ca 13 000 deltagare och de estetiskt inriktade yrkeskurserna på eftergymnasial nivå hade 1,3 miljoner medverkande, varav drygt en halv miljon var yrkesutövande kulturarbetare.

Folkbildningsrådet genomför 2013 och 2014 en utvärdering av kulturprogrammets betydelse för landets kommuner, för deltagarna och för de medverkande.

Studieförbundens program tillskrivs av både kommunerna och studieförbundens företrädare en bredare inriktning än den kommunala kulturverksamheten.

Studieförbunden når t.ex. ut till grupper i samhället som mer sällan tar del av kultur och till mindre orter utanför städerna.

Vi socialdemokrater vill satsa på jobb och utbildning. För att stå starka i framtiden måste vi i Sverige konkurrera med hög kompetens och goda arbetsvillkor och inte med låga löner. Vi vill bl.a. utöka antalet folkhögskoleplatser för de unga som är arbetslösa och utan gymnasiekompetens, utöver vad regeringen föreslår. Den fria och frivilliga folkbildningen är en verksamhet som ska värnas. Vi socialdemokrater vill driva en framåtsyftande folkbildningspolitik som tar avstamp i dagens mångfaldssamhälle.

Den svenska ungdomsarbetslösheten är hög, nästan 100 000 personer i åldern 18–24 år är inskrivna på Arbetsförmedlingen som arbetslösa. Av dessa har närmare 40 procent varit arbetslösa mer än sex månader – en väldigt lång tid i en ung människas liv. Regeringen har gjort en extra satsning inom folkhögskolorna de senaste tre åren för arbetslösa ungdomar som saknar grundskola eller gymnasium i syfte att öka deras studiemotivation. Folkhögskolornas särskilda engagerande pedagogik har visat sig kunna uppnå väldigt goda resultat bland de unga som slagits ut från gymnasieskolan, ibland så tidigt som under grundskolans högstadium. Folkhögskolorna ger unga människor möjlighet att ta en examen motsvarande gymnasieexamen, ger framtidstro och en väg tillbaka som leder till arbete och utbildning. Vi delar Folkbildningsrådets uppfattning att folkhögskolorna är en oerhört viktig resurs för att möta det ökande behovet av kompetensgivande utbildning.

Folkbildningsrådet uppskattar att folkhögskolorna kan genomföra en riktad utbildningsverksamhet till minst 50 procent av deltagarna i den studiemotiverande satsningen, vilket motsvarar 2 000 helårsplatser.

Det är viktigt att ta till vara den kompetens som folkhögskolorna har när det gäller att genom uppsökande verksamhet och andra aktiviteter nå unga människor och kunna visa vilka möjligheter folkhögskolan har avseende utveckling och utbildning. Vi föreslog därför i budgeten för 2014 att rekryteringen av unga till folkhögskolan skulle ske genom samarbete mellan Arbetsförmedlingen och folkhögskolorna.

Vi föreslog också 1 000 fler platser på folkhögskolorna än regeringen.

Förslag om att läsa in gymnasiet på folkhögskola

Efterfrågan på utbildad arbetskraft växer och en gymnasieutbildning har blivit en förutsättning för att klara sig på arbetsmarknaden. Därför har Socialdemokraterna tidigare föreslagit att gymnasieskolan görs obligatorisk upp till 18 år. Vi måste möta detta med stöd och öppna fler olika vägar till en gymnasieexamen. En väg som i dag är stängd för de flesta gymnasieelever är att studera på folkhögskola. Åldersgränsen på 18 år till de allmänna kurserna gör att en elev först måste ha misslyckats inom gymnasieskolan för att få söka sig till en folkhögskola.

Fel! Okänt namn på

Vi vill att det ska finnas möjlighet för unga att efter avslutad grundskola söka de allmänna kurserna på folkhögskola inom ramen för gymnasievalet. Det innebär att det blir möjligt att söka till folkhögskolan direkt efter grundskolan och därmed läsa hela gymnasieutbildningen på folkhögskola. Vi är beredda att se över lagstiftningen för att göra det möjligt.

Propositionen, inledning

Regeringen har i propositionen lämnat förslag till riksdagen om förändringar i den statliga folkbildningspolitiken.

I den här motionen förtydligar Socialdemokraterna sin syn och vision för folkbildningen i Sverige.

I propositionen står det: "Folkbildningen har spelat en viktig roll i utformningen av det moderna samhället." Vi menar att folkbildningen spelar en viktig roll i dag och kommer att spela en viktig roll i framtiden. Vi vet inte om detta är en medveten formulering men vi tar tillfället i akt att understryka att folkbildning inte är en historisk företeelse utan lever och utvecklas och spelar en stor och viktig roll för många människor.

Regeringens proposition omfattar huvudsakligen fyra förslag.

- ? Att införa ett nytt övergripande mål för den statliga folkbildningspolitiken i syfte att "förtydliga ambitioner och politiken".
- ? Att föreslå ett tillägg till statens fyra syften för statsbidraget.
- ? Att de sju verksamhetsområdena upphävs.
- ? Att en ny oberoende statlig utvärdering av folkbildningen införs.

Utöver detta ägnas en del av propositionens text åt resonemang om och bedömningar av folkbildningens betydelse.

Socialdemokraternas uppfattning om processen

Socialdemokraternas uppfattning är att folkbildning är en angelägenhet för alla. Därför måste politikområdet behandlas med stor varsamhet. Vi menar att det är olyckligt att processen med propositionen inte omfattat diskussioner eller förankring brett över partigränserna i Sveriges riksdag.

En socialdemokratisk politik för jobb och utbildning – folkbildning en väg tillbaka

Socialdemokraternas främsta prioritering för politiken för nästa mandatperiod är allas rätt till arbete och delaktighet.

Vi tror på ett sammanhållet Sverige där människors bästa förmåga och möjligheter att delta och växa utifrån sina egna erfarenheter utgör idén om det livslånga lärandet. Folkbildningens olika delar med studieförbund och folkhögskolor har med sina olika perspektiv unika möjligheter att klara detta viktiga arbete.

Att skapa verksamheter och mötesplatser där människor fritt från omvärldens krav ges verktyg att växa och utvecklas genom livet är avgörande för att skapa kultur och utveckling. Folkbildningen samlar i dag miljoner av människor i sina verksamheter över landet och är således en avgörande aktör lokalt och regionalt för såväl kulturliv som samhällsdebatt och kunskapsarbetet. Folkbildningen har en särskild funktion att fylla och Socialdemokraterna anser att detta ska vara utgångspunkten för den nya folkbildningspolitiken.

Sverige är ett fantastiskt land men kan bättre. De senaste åtta åren har klyftorna vuxit. Allra tydligast ser vi hur kunskapsklyftan växer. Sverige utmärker sig i EU som ett land där skillnaderna växer allra snabbast. Vi menar att det är anmärkningsvärt att i en tid som utmärker sig av en historiskt hög arbetslöshet och ökande klyftor inte massivt satsa på kunskap. Tvärtom har regeringen ägnat stor tid åt att i det formella skolsystemet ställa upp allt större barriärer för människor. En tydlig uppdelning mellan studiemotiverade och mindre motiverade riskerar att på lång sikt slå ut unga människor och förpassa dessa till långa tider i arbets- eller sysslolöshet.

Långtidsarbetslösheten biter sig fast på allt högre nivåer i så gott som varje åldersgrupp för varje krisperiod i ekonomin. Försörjningsstödskostnaderna i landets kommuner växer då människor utförsäkras ur sjukförsäkring och a-kassa. Således är det anmärkningsvärt att regeringens politik för att få människor i studier och jobb inte omfattar hela folkbildningens organisationer. Socialdemokratin vill sätta arbete och kunskap främst och vill så snart som möjligt göra det möjligt för såväl folkhögskolor som studieförbund att delta i arbetet att sätta Sverige på fötter.

Socialdemokraternas syn på folkbildning

Folkbildningens olika verksamheter och verktyg har genom historien förändrats och utvecklats för att möta nya samhällsutmaningar. Grundidén om att sätta människans behov i centrum har alltid stått i fokus. Studiecirkelformen och gruppens gemensamma arbetsprocess där individer genom sin egna kunskaps- och bildningsresa sökt kunskap eller bildning har visat sig stå väldigt starkt.

Fel! Okänt namn på

Folkbildningens unika position mellan det formella och informella kunskapssystemet måste värnas. Genom att erbjuda bildning genom livet och utan tvång skapas lärandemiljöer där människor kan växa och utvecklas på andra sätt än i skolan eller på arbetsmarknaden. Vi socialdemokrater anser att det också fortsatt är viktigt att slå fast och värna folkbildningens, från staten, fria och oberoende ställning.

För individen kan folkbildningen vara en språngbräda, en början till något nytt. Ett sökande som inleds utan ett tydligt mål i sikte och som kan leda till något stort och bra – men detta något kan inte förutses, det uppstår först i mötet med andra, och i det fria och frivilliga kunskapssökandet.

Socialdemokraterna ser också stor nytta med folkbildningens verksamhet genom de breda kontaktnät folkbildningen har genom sina deltagare och medlemsorganisationer. Vi menar att detta utgör en vital grogrund för den svenska demokratin och ser hur tillit och socialt kapital skapas och utvecklas i samhället.

Detta leder också till att vi ser studieförbundens och folkhögskolornas olika verksamheter som grenar på samma folkbildningstråd. En alltför ensidig fokusering på vikten och värdet av folkhögskolornas arbete och synen på att studieförbunden i huvudsak är en kulturverksamhet kan göra att man missar de stora värden ur bildnings- och utbildningssynpunkt som studieförbundens verksamhet utgör. Studieförbundens verksamhet är för många ett första steg i en bildningstrappa.

Studieförbunden möter på ett flexibelt sätt bildningsbehov och leder människor vidare till andra utbildningsformer.

Propositionens förslag

Regeringens förslag om nytt mål för folkbildningspolitiken lyder:

Folkbildningen ska ge alla möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället.

Vi delar uppfattningen om att det finns ett behov att skilja folkbildningen från vuxenutbildningen med ett eget mål för den statliga folkbildningspolitiken. Vi välkomnar att det läggs vikt vid att alla människor ska vara välkomna i folkbildningen.

Vi socialdemokraterna tycker att det är bra med tydliga förutsättningar för folkbildningsarbetet och är därför positiva till att förtydliga det andra syftet för att skapa mer mångfald i folkbildningsarbetet.

Det lyder i dag: bidra till att göra det möjligt för människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen.

Detta mål föreslås nu ändras till: bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen.

Folkbildningen har, i dag och i framtiden, en fortsatt viktig roll för att låta medborgarna öka sitt inflytande och ges verktyg att vara delaktiga i demokratibetendet och samhällsutvecklingen. Mångfaldsarbetet är i dag en av samhällets viktigaste utmaningar. Det handlar om att ge alla människor lika tillgång till samhällslivet liksom att säkerställa demokratin.

I övrigt föreslår regeringen att ta bort de sju styrande verksamhetsområdena samt att förtydliga målsättningen med den statliga folkbildningspolitiken, vilket vi bifaller mot bakgrund av vår utgångspunkt om att folkbildningen behöver långsiktighet och frihet för att utvecklas.

Vi socialdemokrater bifaller därmed regeringens förslag om nytt mål för den statliga folkbildningspolitiken, avskaffandet av de sju verksamhetsområdena samt förslag om ny skrivning i andra syftet med statsbidraget.

Utvärderingen av folkbildningen

Utvärdering av olika verksamheter har ökat kraftigt på senare år. Det är givetvis rimligt att kostnadseffektivitet och resultat mäts och värderas i offentligt finansierad verksamhet. Men det finns anledning att påminna om att det riskerar att sätta fokus på indikatorer som är mätbara, kontrollerbara och kvantifierbara till förfång för frågor om tillämpning, kvalitet och utvecklingsmöjligheter.

Riksrevisionsverket framförde 2011 att utvärderingen av folkbildningen behöver förändras så att den tydligt kopplas till de syften riksdagen beslutat om för statsbidraget. Utöver att kontrollera måluppfyllelsen bör utvärderingen också utformas så att den sätter deltagaren i centrum och kan bidra till att folkbildningens verksamheter utvecklas. Vår uppfattning är att det är av central betydelse med en sammanhållen folkbildningspolitik där studieförbund och folkhögskolor kompletterar varandra. Detta gäller såväl utvärderingsfrågorna som folkhögskolans status som egen skolform. I övrigt när det gäller vår syn på en sammanhållen folkbildning, se sista stycket i avsnittet Socialdemokraternas syn på folkbildningen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I propositionen får Statskontoret uppdraget att ansvara för den sammanhållande statliga utvärderingen med underlag från Myndigheten för kulturanalys och Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU). Vi tolkar skrivningarna i propositionen som att IFAU ska koncentrera sitt uppdrag på folkhögskolorna.

Detta förslag leder till en splittring av utvärderingen av folkbildningen – en uppdelning på studieförbund och folkhögskolor avseende utvärdering, både vem som står för den och vilka utvärderingsmodeller som används. På sikt leder detta till en försvagning av en sammanhållen folkbildning. Det finns även en uppenbar risk att enbart två syften blir utvärderade – minskade utbildningsklyftor samt kultur.

Vi föreslår därför att Statskontoret som ansvarig för en samlad utvärdering av folkbildningen får mandat att inhämta underlag (forskarrapporter, utvärde-

Fel! Okänt namn på

ringar m.m.) från de myndigheter som anses nödvändiga, bland andra Myndigheten för kulturanalys samt Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, och detta utan att regeringen i förväg avgör vilka myndigheter som tillfrågas.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fyra syften för folkbildningen – komplettering av första syftet

Statens syften med statsbidrag till folkbildningen föreslås av regeringen att vara (kursiveringen är regeringens ändringsförslag jämfört med nuvarande syftesformuleringar):

- ? stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin
- ? bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen.
- ? bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället
- ? bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet.

Vi vill föreslå en komplettering av det första syftet så att det lyder (vårt kompletteringsförslag i kursiv):

Stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin och som utgår från alla människors lika värde och rättigheter.

Det senare för att säkerställa att främlingsfientliga organisationer inte kan komma ifråga för att få statsbidrag för folkbildningsverksamhet.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 26 mars 2014

Gunilla Carlsson i Hisings Backa (S)

Peter Johnsson (S)

Per Svedberg (S)

Isak From (S)

Kerstin Engle (S)

Christina Zedell (S)

Agneta Gille (S)